

Venäjän tutkimuksen hakotieteet

■ Markku Kivinen

Tieteessä tapahtuu -lehden viime numerossa (5/2008) dosentti Arto Luukkanen haastaa minua jatkamaan keskustelua teoksestaan *Projektin Putin*. Toisin kuin Luukkanen arvelee, minulla ei ole mitään sitä vastaan, että hän on muiden mukana yrittänyt analysoida Putinin ajan Venäjää. Olisi ollut hienoa, jos Luukkanen olisi onnistunut tässä niin, että me muut voisimme jossakin kohdassa rakentaa hänen tulkintojensa varaan. Eikä siinäkään olisi mitään pahaa, että olisimme eri mieltä joistakin kysymyksistä.

Perusongelma Luukkasen teoksessa on kuitenkin siinä, että sen argumentit ovat niin ristiriitaisia ja epämääräisiä, ettei niiden kanssa voi olla sen paremmin samaa kuin eri mieltäkään. Luukkasen uusi puheenvuoro ei liioin valaise itse asiaa millään tavoin. Johdonmukaisuuteen ja tulkintojen koherenssiin liittyvät ongelmat ovat vain entistä ilmeisempiä. Monelta osin Luukkasen ymmärrystä Venäjän tutkimuksen kentästä ei voi kuin ihmetellä.

”Ilmiötä ei voi kyseenalaistaa”, kirjoittaa Luukkasen sekurokriatiasta. Tieteellisessä tutkimuksessa ilmiö on kuitenkin vasta lähtökohta. Eihän tässä kiistellä Jumalan olemassaolosta. Tieteellisessä tutkimuksessa kysytään, miten ilmiö on käsitteellistetty, minkälaisilla menetelmillä sitä voidaan empiirisesti tutkia ja teoreettisesti selittää. Venäläisen sosiologin Olga Kryshtanovskajan tutkimukset eliitin sosiaalisesta taustasta ovat herättäneet kriittistä keskustelua kaikilla näillä tasoilla (ks. Renz 2006, Riviera & Riviera 2006, Renz & Thornton 2007, Bremmert & Charap 2007). On aivan ilmeistä, että valtajärjestelmän kokonaisuuden kannalta eliitin sosiaalisen

taustan analyysi on vain yksi lähestymistapa. Kriittikissä on muun muassa kysytty, onko sosiaalinen tausta operationalisoitu riittävän luotettavasti ja missä määrin erilaisissa turvallisuuselimeissä palveleminen kertoo yhteisistä intresseistä, politiikan sisällöstä puhumattakaan. Kryshtanovskajan kriteereillä esimerkiksi vanhempi Bush ja McCain olisivat silovikkejä. Mutta selittääkö se heidän politiikkaansa? Valtatutkimuksen kannalta on joka tapauksessa selvää, että eliitin analyysi on ylipäätään vain yksi näkökulma. Näistä asioista on käyty laaja kansainvälinen keskustelu, joka Luukkasen olisi pitänyt arvioida ennen kuin hän naulasi kantansa kiinni. Hänellä on toki oikeus omaan tulkintaansa, mutta ilman erilaisten argumenttien punnintaa, se jää suurelta osin perustelematta. Luukkasen mukaan kritiikki sekurokriatiasta vastaan osoittaa jälkisuomettumista. Näillä välineilläkö Luukkanen on menossa puolustamaan kantaansa ”millä tahansa foorumilla”? Lähestymistapa kertoo vain siitä, kuinka kaukana Luukkasen argumentaatio on vakavasti otettavasta tutkimuksesta.

Mutta mikä ”projekti Putin” oikein on? Tämä jää edelleen hämäräksi niin ulkopoliittikan, talouspolitiikan kuin yhteiskuntapolitiikkankin tasolla. Vauhdikkaat termit, kuten ”sultanokratia” tai ”mafia-valtio”, joihin Arto Luukkanen on kovasti mieltynyt, eivät valitettavasti tuo näihin asioihin selvyyttä. Perusongelma on edelleen siinä, että yksittäisistä tapauksista ei päästä käsitteisiin eikä johdonmukaisiin selityksiin.

Monitieteisyys on nykyisen Venäjän tutkimuksen kannalta täysin välttämätöntä, koska yhteiskunnan muutos on koskettanut kaikkia alajärjestelmiä ja instituutioita. Poliittikan keskeiset haasteet ovat liittyneet esimerkiksi oikeusjärjestelmän ja talouden suhteeseen tai sosiaalipoliittisten instituutioiden luomiseen. Näiden prosessien tutkimus edellyttää niin taloustieteen, juridiikan kuin sosiaalitieteidenkin käsitteistöä. Jostakin minulle edelleen hämäräksi

jäävästä syystä Luukkanen haluaa ottaa voimakkaasti kantaa sosiologian tieteenalaan ja sen asemaan Venäjä-tutkimuksen kentässä. Kaikki, mitä hän sosiologiasta kirjoittaa, on jokseenkin tolkutonta. Jos tieteenalan perusteita tunte-matta esitetään kokonaisvaltaisia arviota koko alan oikeutuksesta tai liiallisesta dominanssista, ladataan jo täysillä omaan maaliin. Monitieteisyys on käytännössä toisen tieteen alan tulosten hyödyntämistä ja kaikkein yleisimmällä tasolla ymmärrystä toisen tieteen alan eetoksesta, eli tieteenalaa siivittävästä kysymyksenasetteluista.

Aivan lyhyesti muutama korjaus. Sosiologia ei ole hallinnut transitologiaa. Eikä Steven Cohe-nin kritiikki transitio-ajattelua vastaan kohdistu länsimaisen sosiologian perusteisiin. Luukka-sella näyttää olevan nerokas päättelysääntö, että aina kun jotakin kritisoidaan, kohteena täytyy olla sosiologia. Miehekkäästi Luukkanen seisoo myös kauan sitten käytyjen poliittisten taistelujen juoksuhaudoissa. Marxilaisen luokka-analyysin ongelma ei ole ollut se, että tulokset olisi tiedetty etukäteen. Päinvastoin ongelma on ollut empiiristen tulosten ristiriita teoreettisten lähtökohtien kanssa. Sosiologia ei liioin ole ollut hallitsevassa asemassa viime vuosien Venäjän tutkimuksessa. Päinvastoin sosiologiaa olisi syy-

tä kritisoida nimenomaan teoreettisten mallien puutteesta ja erityisesti kriittisen sosiologian heikosta panoksesta suuressa yhteiskunnallisessa mullistuksessa.

Melko mahtipontisin äänenpainoin Arto Luukkanen julistautuu suomalaisen Venäjän tutkimuksen tulevaisuuden airueeksi. Näillä näytöillä hän kuitenkin sijoittaa itsensä jon- nekin aivan muualle kuin tieteen kenttään ja aivan muuhun aikakauteen kuin tulevaisuuteen. Venäjän tutkimuksen nuorelle polvelle dosentti Luukkasen hengenlento taitaa kelvata korkein- taan varoittavaksi esimerkiksi.

Lähteitä

- Bremmer, Ian & Charap Samuel. 2006–2007: The siloviki in Putin's Russia: Who they are and what they want. *Washington Quarterly*, Winter 2006–2007.
- Renz, Bettina. 2006: Putin's Militocracy? An alternative interpretation of siloviki in contemporary Russian Politics, *Europe-Asia Studies*, vol. 58, No 6, pp. 903–924.
- Renz, Bettina & Thornton, Rod. 2007: Siloviki in Politics – Russian Military Reform. *Russian analytical digest* 17/2007.
- Riviera, Sharon & Riviera David. 2006: The Russian Elite under Putin: Militocratic or Bourgeois? *Post-Soviet Affairs* 22(2), pp. 125–144.

Kirjoittaja on proessori ja Aleksanteri-instituutin johtaja.

KOKOUSPAIKKA KESKELLÄ KAUPUNKIA

Tieteiden talo

varaukset@tsv.fi
puh. (09) 228 69221
tai (09) 228 69265
www.tieteidentalo.fi

**Ryhmätiloja ja luentosaleja
18–135 hengelle**

**Vastaanottotiloja
ja näyttelysali**

Ajanmukaiset laitteet
ja verkkoyhteys
sekä vahtimestarin palvelut
sisältyvät edullisiin hintoihimme.

Kokoustarjoilut

Tiedekahvilasta

Kahvila on auki
ma–to 8.30–18.00, pe 8.30–16.00
Salaatti- ja keittolounas klo 11.30–14

Iltaisin ja viikonloppuisin tilauksesta.

KIRKKOKATU 6, 00170 HELSINKI

Tiedekahvila

tarjoilu@tiedekahvila.fi
puh. (09) 228 69280
www.tiedekahvila.fi